

УДК: (330.322:658.5)477

РИЗИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Чебанова О.П.

RISKS IN THE MANAGEMENT OF INVESTMENT PROCESSES IN THE ENTERPRISE

Chebanova O.P.

У статті розкрито основні принципи управління інвестиційними ризиками: ризик в межах власного капіталу, оптимізація терміну вкладення капіталу, мінімізація ризиків, облік наслідків ризику. Надана характеристика методам оцінки ефективності ризику (загальної та порівняльної). Проведено аналіз особливостей виникнення інвестиційних ризиків на підприємстві, як внутрішніх так і зовнішніх. Обґрунтовано економічні передумови фінансових ризиків інвестування та розкрито підходи до діагностики ризиків з метою розробки заходів щодо їх мінімізації на підприємстві в умовах реформування.

Ключові слова: ризики, інвестиційні ризики, фінансові ризики, управління інвестиційними процесами, методи оцінки ризиків.

Постановка проблеми. В структурі механізму управління інвестиційними процесами на підприємстві вагома роль відводиться системі регулювання ризиків, що супроводжують інвестиційну діяльність. Система управління ризиками як складова механізму інвестування на підприємстві ґрунтується на визначенні передумов формування інвестиційних ризиків, що полягають у встановленні взаємозв'язку між елементами інвестиційного процесу. Управління ризиками має відбуватися з урахуванням засад макроекономічного розвитку та особливостей динамізації його економічних циклів.

Аналіз попередніх публікацій. Питання теорії і практики управління ризиками при інвестуванні викликають значний інтерес наукової громади, так вони розглянуті в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених: І. О. Бланка [1], В. В. Вітлінського [2], Л.І. Донець [3], В. В. Ковалева [4], В.В. Жихаревої [5], Д.Ван Хорна [6, 7], Пола Кругмана [8], Ф. Фабозці [9] та багатьох інших.

Виконані розробки в цієї області заслуговують позитивної оцінки. Разом з тим треба зазначити, що відчувається нагальна потреба в обґрунтуванні практичних рекомендацій до оцінки ризиків в системі управління інвестиційними процесами на підприємстві.

Метою статті є аналіз існуючих підходів до оцінки ризиків в системі управління інвестиційними процесами на підприємстві з метою визначення напрямів їх оптимізації.

Виклад основного матеріалу. Ризик при інвестуванні повністю ліквідувати неможливо. Тому, одна із головних задач управління інвестиційними ризиками являється їх перепрофілюванням під кон'юнктуру ринку та у відповідності із загальним станом і тенденціями розвитку економіки.

Прогнозування ризиків з високим ступенем вірогідності дозволить вже на стадії стратегічного планування інвестиційної діяльності закласти механізми протидії ним та звести наслідки впливу ризику до мінімуму. Таким чином, наявність і прояв ризиків, супроводжуючих процес інвестування, являється фактором, який обумовлює розвиток системи ризик-менеджменту на підприємстві.

Ризик-менеджмент представляє собою систему управління ризиками на підприємстві, що передбачає використання сукупності методів та інструментів, спрямованих на розпізнання (ідентифікацію) ризиків, оцінку ймовірності виникнення, профілактику та страхування, прогностичний розрахунок розміру фінансових втрат внаслідок неможливості нівелювання. Під час фінансової діяльності ризик-менеджмент здійснюється у відповідності з політикою та тактикою управління фінансовими ризиками [1].

Під управлінням ризиками розуміють сукупність методів і прийомів, які дозволяють в певній степені прогнозувати настання ризику і застосовувати заходи до його мінімізації [3]. Управління ризиками зумовлює наявність суб'єктів і об'єктів управління. Суб'єкти – це фінансові менеджери та інші спеціалісти по інвестуванню, а об'єкти – це ризики і економічні відносини, які виникають в процесі інвестиційної діяльності, як відносини між кредиторами і позичальниками, відносини між партнерами, відносини між страхувальниками і страховими компаніями і т.д. [5].

До основних принципів управління ризиками можна віднести, по-перше - ризик в межах власного капіталу, по-друге – оптимізація терміну вкладення капіталу, по-третє – мінімізація ризиків, по-четверте – облік наслідків ризику [3, 5].

Рівень ризику при інвестуванні на підприємстві достатньо великий і залежить від циклічного характеру кон'юнктури ринку, політики держави, конкурентних факторів, рівня цін та ін. В умовах макроекономічної нестабільності суб'єкти інвестиційної діяльності повинні враховувати максимальну кількість факторів, які зроблять процес інвестування не ефективним.

Інвестиційна діяльність супроводжується впливом зовнішніх і внутрішніх факторів ризику, дії яких можуть провокувати неотримання очікуваного ефекту від інвестиційного проекту. Зовні передбачувані ризики викрити з абсолютною точністю неможна, їх прогноз ускладнений, а спричинені вони можуть бути, по-перше, зміною політичного устрою, грошовими реформами, державними законодавчими актами в області оподаткування, ціноутворення, експорту-імпорту, землекористуванням та ін.; по-друге, форс - мажорними ризиками, до яких можна віднести природні катастрофи, аварії, які виникли під дією екологічних і соціальних факторів, війни, революції, банкрутства і як наслідок недофінансування інвестиційних проектів.

До внутрішніх, передбачуваних ризиками відносяться, перед усім, ринковий ризик, дія якого проявляється в зниженні можливості купувати сирі, матеріали, паливо в зв'язку із збільшенням цін на них, в збільшенні цін на техніку і обладнання, в посиленні конкуренції, в зміні споживацької орієнтації.

До внутрішніх ризиків можна віднести планово-фінансові, техніко-технологічні і організаційно-управлінські. Планово-фінансові пов'язані з невиконанням плану робіт, плану погашення кредиту, нецільовими зайвими затратами. Техніко-технологічні ризики, пов'язані з помилками в проектно-смітній документації, погіршенням якості продукції та послуг, збитком в результаті порушення технологічного режиму, зміною технологій. Організаційно-управлінські ризики – це ризики пов'язані з плануванням інвестицій: інформаційний, маркетинговий, ризик помилкового вибору об'єкта інвестування, помилкового вибору схеми кредитування і кредитора, а також це ризик, який виникає при експлуатації об'єкта інвестування.

Після ідентифікації наступає етап оцінки ризику, оскільки після його виміру і кількісної оцінки необхідно прийняти рішення про доцільність інвестування. Із-за наявності чисельних форм проявлення ризиків, проблема їх оцінки і вибору відповідних методів оцінки дуже складна і багатоетапна.

При аналізі та оцінці використовуються показники загальної і порівняльної ефективності. Загальна ефективність визначається виходячи із кінцевих результатів впровадження нової техніки: дохід від

реалізації продукції, соціальні, фінансові, екологічні результати.

Показники комерційної ефективності відображають безпосередньо фінансові наслідки від впровадження конкретного інвестиційного проекту і визначаються відношенням фінансових затрат і результатів по відношенню до заданої норми доходності. Ефектом виступає грошовий потік – як різниця між притоком та відтоком грошових засобів при здійсненні інвестиційного проекту. Додатково можна оцінити термін погашення заборгованості при кредитному фінансуванні інвестиційного проекту.

При розрахунку загальної ефективності від інвестицій може використовуватися соціальна дисконтна ставка, наприклад – облікова ставка НБУ, а при визначенні комерційної ефективності – комерційна. При цьому її мінімальна величина лежить на рівні середньої ставки по депозитам комерційних банків.

Найчастіше при оцінці ефективності від інвестиційних проектів використовують метод приведеної вартості, передбачений розрахунок інтегрального економічного ефекту від проекту. Показник чистого приведенного доходу визначає цілісність реалізації проекту. При його позитивному значенні проект, як правило, приймається.

Інвестор самостійно, орієнтуючись на заданий рівень рентабельності, призводить потік і відтік грошових засобів до справжнього моменту часу за допомогою заданого коефіцієнта дисконтування.

Цілям уникнення і мінімізації ризиків є наступний етап - управління ризиками, який обумовлюється на застосуванні методів диверсифікації і страхування. Диверсифікація, як процес розподілу інвестицій між різними об'єктами інвестування, передбачає два способи управління ризиками – активний і пасивний.

Активне управління передбачає прогнозування розміру можливого прибутку від реалізації різних інвестиційних проектів. Пасивне управління передбачає побудову економічного відношення на інвестиційному ринку із заздальгід визначенням, мінімальним рівнем ризику. Страхування ризиків виражається в передачі частини ризиків страховій компанії і використанні при цьому основних способів страхування: майнове, від нещасних випадків і від втрати прибутку.

Наступний етап управління ризиками при інвестуванні передбачає проведення моніторингу ризиків. Моніторинг як систематичний огляд і розробка інформації, проводиться з метою покращення процесу прийняття рішень. Важливо, щоб при проведенні моніторингу дотримувався принцип співставності результатів, для чого застосовують єдину методику і використовують її через рівні проміжки часу. Ефективності моніторингу будуть залежати від якості системних показників ризику та їх чутливості до зовнішніх і внутрішніх факторів, які будуть впливати на інвестиційний проект.

Висновки. Проведений аналіз особливостей формування інвестиційних ризиків на підприємстві

підтверджує особливо ключову роль в такому процесі макроекономічних передумов. Систематизація та обґрунтування економічних передумов формування фінансових ризиків при інвестуванні та діагностика засобів їх мінімізації в умовах реформування дає можливість через цілеспрямоване державне регулювання створювати умови для підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

Подальші дослідження передбачають розкриття механізму формування інвестиційної стратегії підприємства.

Л і т е р а т у р а

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк. – К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
2. Вітлінський В. В. Ризик у менеджменті / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний. – К.: ТОВ Борисфен-М, 1996. – 336 с.
3. Донец Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання /Л. І. Донец. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
4. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 768с.
5. Жихарева В. В. Научные основы управления инвестициями в развитии флота судоходных компаний [Текст]: дис. ... док. екон. наук: 08.00.04 / Жихарева Влада Викторовна. – О., 2010. – 454 с.
6. Ван Хорн Д. Основы финансового менеджмента / Д. Ван Хорн, Д. Вахович (мл.); пер. с англ. Э.В. Кондуковой и др. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2003. – 992 с.
7. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами: Пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 2003. — 800 с.
8. Кругман П. Возвращение Великой депрессии // М.: ЭКСМО, 2009. – 334 с.
9. Фаботцы Ф. Управление инвестициями: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2000. – XXXIII. – 960 с.

References

1. Blank I. A. Investment management / I.A. Blank. – K.: Elga-N, Nika Center, 2001. – 448 pages.
2. Vitlinsky V.V. Risk in management / V.V. Vitlinsky, S.I. Nakonechny. - K. LLC Borisfen-M, 1996. - 336 p.
3. Donets L.I. Economic risks and methods of measurement / L.I. Donets. - K.: Centre textbooks, 2006. - 312 p.
4. Kovalev V.V. Introduction to financial management. - M.: Finance and Statistics, 2003. - 768p.
5. Zhikhareva V.V. Science Control Fundamentals Investments to the development of fleet Shipping Companies [Text]: Dis. ... Doc. Econ. Sciences: 08.00.04 / Zhikhareva Vlada Vyktorovna. - O., 2010. - 454 p.
6. Van Horn D. Fundamentals of Finance Management / D. Van Horn, D. Vahovych (ml.); trans. from English. A.V.

Kondukovoy et al. - M.: Publishing Home "Williams", 2003. - 992 p.

7. James Van Horn. Fundamentals K. Control Finance: trans. from English. - M.: Finance and Statistics, 2003. - 800 p.
8. P. Krugman Return of the Great depression // Moscow: EKSMO, 2009. - 334 p.
9. Fabotstsy F. Management Investments: trans. from English. - M.: INFRA-M, 2000. - XXXIII. - 960 p.

Чебанова О.П. Риски в системе управления инвестиционными процессами на предприятии.

В статье раскрыты основные принципы управления инвестиционными рисками: риск в пределах собственного капитала, оптимизация срока вложения капитала, минимизация рисков, учет последствий риска. Дана характеристика методам оценки эффективности риска (общей и сравнительной). Проведен анализ особенностей возникновения инвестиционных рисков на предприятии, как внутренних так и внешних. Обоснованы экономические предпосылки финансовых рисков инвестирования и раскрыты подходы к диагностике рисков с целью разработки мер по их минимизации на предприятии в условиях реформирования.

Ключевые слова: *риски, инвестиционные риски, финансовые риски, управление инвестиционными процессами, методы оценки рисков.*

Chebanova O.P. Risks in the management of investment processes in the enterprise.

In the article the basic principles of investment risk management: risk within equity, optimization of investment term of capital, minimization of risks, the consequences of risk are discovered. The characteristic of the methods of evaluating the effectiveness of risk (General and comparative) is given. Provided the analysis of the characteristics of the emergence of investment risks in the enterprise, both internal and external. Justified economic background financial risks of investing and reveals approaches to diagnosis risks in order to develop measures for their minimization in the enterprise in the conditions of reforming.

Keywords: *risks, investment risks, financial risks, management of investment processes, risk assessment methods.*

Чебанова О.П. — Український державний університет залізничного транспорту, доцент кафедри "Маркетинг", кандидат економічних наук.
n_chebanova@mail.ru

Рецензент: д.е.н., проф. кафедри «Фінанси» СХУ ім. В.Даля Костирко Л.А.

Стаття подана 20.01.2015